

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Cu titlu de manuscris
CZU: 343.121(043.3)

CASANDRA Ioana

PEDEPSE PENALE APLICATE MINORILOR

Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Drept Public a Facultății de Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

CUȘNIR Valeriu, doctor habilitat în drept, profesor universitar

REFERENȚI OFICIALI:

1. **GHEORGHITĂ Mihai**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **RUSU Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar

COMPONENȚA CONSILIULUI ȘTIINȚIFIC SPECIALIZAT:

1. **ULIANOVȘCHI Xenofon, președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **BERLIBA Viorel, secretar științific**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
3. **BARBĂNEAGRĂ Alexei**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **MARIȚ Alexandru**, doctor în drept, profesor universitar
5. **OSOIANU Tudor**, doctor în drept, conferențiar universitar
6. **ALECU Gheorghe**, doctor în drept, conferențiar universitar, România

Susținerea va avea loc la data 30 iunie 2018, ora 12:30, în ședința Consiliului Științific Specializat D 34.554.01-31 din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova (MD-2012, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pircălab, 52, aud. 214).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și la pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 29 mai 2018.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,
dr. hab., conf. univ.

BERLIBA Viorel

Conducător științific,
dr. hab., prof. univ.

CUȘNIR Valeriu

Autor:

CASANDRA Ioana

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Este perfect subliniat de către autorii Gh. Florian, V. Zaharia, M. Dilion și alții, că „...copilul nu creează lumea adulților, ci este creat de ea”. [1, p. 7] În acest context, cadrul activităților de prevenire și combatere a criminalității în societate pune în evidență, în mod principial, rolul individual al activității de prevenire și combatere a delincvenței juvenile. Această activitate complexă și multiaspectuală poate avea succes doar în ipoteza unor eforturi din partea întregii societăți în asigurarea dezvoltării minorilor și conturarea atenției sporite asupra evoluției personalității lor de la cea mai mică vârstă.

Printre mijloacele de luptă cu infracționalitatea în ansamblu, în special punând accentul pe delincvența juvenilă, sunt și cele cu caracter penal. În fapt, CP al RM a depășit anumite probleme care se impuneau la nivelul sancționării persoanelor minore, [2] însă, a lăsat în vigoare aceleași elemente ale sistemului represiv, punând în evidență mai accentuată modelul mixt al acestuia.

Spre deosebire de legislația penală a RM vizând răspunderea penală a minorilor, CP al României în vigoare a adoptat un sistem liberal de reacție contra infracționalității minorilor, fiind pus în acțiune un mecanism bine conturat de măsuri educative privative și neprivative de libertate. Legislația României identifică minoritatea penală drept o cauză de neimputabilitate penală. [2]

În viziunea noastră, controversate și coliziuni normative se identifică și în continuare, mai cu seamă punând în vedere legea penală a RM. Or, din anul 2003 (anul intrării în vigoare a CP al RM) și până în prezent, în scopul eficientizării aplicativității pedepsei penale în cazul minorilor, CP al RM a suferit modificări semnificative.

Deci, un rol aparte în teoria dreptului penal o au formele de realizare a răspunderii penale a minorilor, în particular pedepsele adoptate și aplicate acestora. Desigur, fiecare stat își conturează propria-i teorie cu privire la răspunderea penală a minorilor și limitele acestei răspunderi, formele de răspundere penală a minorilor, consacându-le și în aspect normativ. În acest sens, domeniul răspunderii penale a minorilor este unul extrem de delicat. Din aceste considerente nici doctrina de specialitate nu se impune cu o concepție unitară, fapt care a repercutat și modul de reglementare a minoratului și a limitelor răspunderii penale a minorilor. [3, p. 32]

Stabilim că atât legislația penală a RM, cât și cea a României, au luat în considerație vârsta persoanei din mai multe aspecte:

1) vârsta – semn al subiectului activ al infracțiunii (a) sub aspectul unor limite generale sau speciale ale răspunderii penale; b) sub aspectul limitelor pedepselor aplicabile minorilor; c) sub aspectul mijloacelor juridice de diferențiere și individualizare a pedepsei penale; d) sub aspectul cerințelor de executare a pedepsei penale) și

2) vârsta – ca semn al subiectului pasiv al infracțiunii.

Pe această cale, devine importantă stabilirea în continuare a unor posibilități de sancționare a minorilor potrivit legislației penale în vigoare a RM și determinarea

controverselor și contradicțiilor care nu au fost luate în considerație de către legiuitor și urmează a fi puse în acțiune. Acest ultim fapt este pertinent și pentru legislația penală a României, care a intrat în vigoare în anul 2014, iar eficiența aplicativă încă nu a fost demonstrată pe deplin în practică.

De obicei, se remarcă în literatura de specialitate, publicul larg consideră că față de minorii delincvenți nu se iau măsuri de pedepsire suficient de drastice, impunându-se, în acest aspect, nuanțarea unei game mai largi de sancțiuni adaptate personalității și contextelor specifice în care s-au format aceștia. [4, p. 78]

Însă, cert este inițierea discursului științific cu momentele legate de aferența sistemului de răspundere penală a minorilor la:

- o situație cu totul alta decât răspunderea penală a persoanelor majore ori

- o situație de excepție de la regulile răspunderii penale a persoanelor majore.

În cazul în care ar fi operantă prima variantă a acestui sistem de analiză, ar trebui configurat un mecanism distinct de răspundere penală a minorilor, punându-se în evidență toate elementele care îi caracterizează individualitatea cauzei. Cu totul alt procedeu se aplică în cazul unei excepții de la regulile răspunderii penale a persoanelor majore, prin invocarea unor reguli speciale care se referă la minori. Analiza sistematică a normativului penal adoptat în România și RM pune în evidență definitiv ambele aceste soluții:

a. În România, minoritatea, fiind percepută drept o cauză de neimputabilitate, indică la un sistem nou de valorificare a relațiilor sociale de drept penal, al căror subiect activ incident este minorul, spre deosebire de persoana care a atins vârsta majoratului.

b. În RM minoritatea nu este percepută în mod distinct, decât sub aspectul unor excepții de la regulile răspunderii penale a subiectului activ major. Acest fapt rezultă inclusiv din precizarea teoretică de atribuire a minorului la categoria unui subiect activ general al infracțiunii, inclusiv în cazul vârstei acestuia de la 14 ani (dacă art. 21 alin. (1) CP al RM identifică infracțiunea ca fiind posibilă de răspundere penală pentru persoanele minore, inclusiv de la vârsta de 14 ani). Infractorii minori răspund pentru anumite categorii de infracțiuni și față de această categorie de infractorii nu se aplică toate pedepsele penale stabilite prin CP al RM.

În acest sens, examinarea multiaspectuală a subiectului general al formelor de realizare a răspunderii penale a minorilor, în particular a pedepselor penale aplicabile minorilor, conform legii penale a RM, devine o necesitate imperativă, mai cu seamă punctând pe realitățile statelor europene de a liberaliza regimul de sancționare a minorilor, prin abandonarea treptată și definitivă a sistemului represiv de sancționare în acest sens.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Tratarea minorității din diferite puncte de vedere, inclusiv prin abordarea unui complex de problematici rezultate din această cauză, a constituit obiectul unui ansamblu de opinii de certă valoare științifică expuse în literatura de specialitate din Republica Moldova și din alte state, în special: X. Ulianovschi, A. Mariș, A. Borodac, M. Bârgău, V. Rusu, S. Botnaru, N. Vladiuc, D. Vasiloii, I. Ciobanu, V. Rotaru, Gh.

Gladchi, A. Opalco, M. Strulea, M. Gal, A. Teleucă, A. Corcenco, V. Florea, O. Rotari, V. Dongoroz, T. Pop, C. Bulai, N. Giurgiu, I. Pitulescu, M. Basarab, M. M. Basarab, A. Boroï, G. Ș. Ungureanu, O. Brezeanu, A. I. Stoian, E. Boțian, O. Pop, M. A. Hotca, I. Tănoveceanu, Gh. Alecu, C. Butiuc, D. Ciuncan, Gh. Nistoreanu, C. Păun, S. Rădulescu, D. Banciu, V. Păvăleanu, D. Ziadova, Ș. Jarîlgapova, Ȃ. Mirovșchii, C. Aitbaev, V. Galchin, V. Voloșin, E. Marcoviceva, A. Avacova, N. Cosevici, A. Djorobecova, N. Saleva, A. Niciporovici, Z. A. Astemirov, V. Cudravțev, N. Cuznețova, J. Korczak, Grahan W. Giles etc. Aceste opinii analizate sunt bazate pe legislația penală a unor state, dar cercetarea opiniilor a fost corelată cu legătura și posibilitatea de modificare a cadrului normative, incident răspunderii penale a minorilor conform situației curente în RM.

Desigur, nu poate fi examinată problema pedepsei penale aplicabile/aplicate minorului în afara sistemului de pedepse prevăzut de legea penală, nu poate fi analizat acest sistem de pedepse penale în afara instituției răspunderii penale a minorilor, iar, pe această cale, în afara limitelor răspunderii penale în general. La acest capitol apar anumite dificultăți legate de posibilitatea, deși nerațională, dar admisă de lege, de aplicare a unor sancțiuni absolut determinate. Aceste cazuri sunt impuse pentru aplicare în situația în care maximul micșorat al închisorii este mai mic decât minimul prevăzut de norma de incriminare. Or, în aceste cazuri nu pot fi aplicate mijloacele prevăzute de individualizare a pedepsei penale în cazul minoratului - stare de atenuare a pedepsei penale.

O problemă aparte poate fi constatată în cazul săvârșirii unei infracțiuni în formă atipică, când legiuitorul din RM prevede posibilitatea reducerii maximumului pedepsei penale în contextul caracterului atipic al activității infracționale, neavând în vedere posibilitatea comiterii infracțiunii de către un minor.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei de doctorat a constat în cercetarea multiaspectuală a răspunderii penale a minorilor, conform legislațiilor penale ale RM și României și, pe această cale, analiza complexă a modelului represiv de sancționare a minorilor conform CP al RM, care se identifică cu elemente definiții de natură mixtă, în particular sub forma pedepselor aplicabile minorilor – în cazul formei alternative de realizare a răspunderii penale a acestora.

În calitate de **obiective** (sarcini), care au pus în materializare scopul identificat, se pot nominaliza:

- cercetarea complexă a opiniilor științifice remarcante în materia particularităților specifice legate de răspunderea penală a minorilor, expuse de către autorii din diferite timpuri (interpretarea istorică) și din state diferite (interpretarea sistematică);
- studierea unor repere generale privind noțiunea și caracterizarea de ansamblu a fenomenului de infracționalitate a minorilor și/sau delincvență juvenilă (trăsăturile definiții ale acestora);
- analiza generală a etapelor de vârstă ale subiectului activ al infracțiunii (*copilăria, adolescența, maturitatea, bătrânețea*) și corelarea acestora cu categoriile juridice de perioadă a neresponsabilității penale, perioadă a responsabilității penale

dubioase, perioadă a responsabilității penale limitate, perioadă a responsabilității penale depline;

- analiza noțiunii și semnificației răspunderii penale a minorilor, în particular descrierea acestora prin intermediul unor categorii de natură dialectică (necesitatea și realitatea);
- particularizarea legităților social-psihologice ale răspunderii penale a minorilor;
- identificarea și analiza domeniului de incidență a răspunderii penale a minorilor conform legii penale a Republicii Moldova și României;
- analiza cantitativă sistematizată a normelor care indică la răspunderea penală a minorilor, conform legislației penale a Republicii Moldova și României;
- cercetarea elementelor terminologice utilizate în contextul CP al RM, în vederea delimitării minorilor de adulți (majori);
- fundamentarea teoretică a capacității penale a minorilor, prin delimitarea clară a categoriilor de *minori care răspund penal* și *minori care nu răspund penal*;
- elucidarea esenței pedepselor penale a minorilor și a scopului acestora;
- configurarea generală a formelor de realizare a răspunderii penale a minorilor conform CP al RM;
- interpretarea multispectuală a sistemului de pedepse penale aplicate minorilor conform CP al RM;
- evaluarea cantitativă a categoriilor de pedepse penale aplicate minorilor conform CP al RM și a posibilităților aplicării unor elemente de depenalizare;
- identificarea unor concluzii generale și recomandări, care să eficientizeze sistemul de răspundere penală a minorilor și forma de realizare a acestei răspunderi, punându-se în seamă necesitatea includerii în CP al RM a unui sistem liberal de răspundere penală a minorilor.

Metodologia cercetării științifice a fost constituită dintr-un ansamblu de metode, procedee și tehnici de cercetare, în particular operându-se cu metoda analizei, metoda sintezei, metoda statistică, metoda logică, metoda istorică, metoda comparativă, metoda sistematică etc.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei de doctorat a constat în conturarea unor premise științifice de modificare substanțială a cadrului normativ în vigoare, în particular:

- 1) modificarea terminologiei juridice utilizate în contextul răspunderii penale a minorilor, astfel ca normativul penal în acest aspect să fie bine detaliat și previzibil;
- 2) includerea în acțiune normativă distinctă a regimului juridic de răspundere penală a minorilor, după modelul general adoptat în România; în context, totuși, se menține sistemul represiv de sancționare în formă mixtă pentru RM, deși România a adoptat un regim liberal;
- 3) excluderea caracterului de excepție a răspunderii penale a minorilor și promovarea unui regim juridic disinct în acest sens.

Problema științifică importantă soluționată prin teza de doctorat elaborată a constat în elucidarea semnificației răspunderii penale a minorilor conform CP al RM și României, în particular prin realizarea acesteia sub forma pedepsei penale, fapt care

a contribuit la evidențierea necesității de schimbare a modelului represiv de sancționare a minorilor conform CP al RM într-un model liberal, ceea ce ar permite racordarea sistemului de răspundere penală a minorilor la standardele europene și internaționale în acest domeniu.

Semnificația teoretică. Teza de doctorat este importantă din mai multe puncte de vedere, punând în evidență, la această etapă, aspectul ei teoretic. Astfel, această lucrare se înscrie printre cercetările monografice care elucidează una dintre formele de realizare a răspunderii penale a minorilor – pedepsele penale (conform CP al RM). În acest sens, este analizată însăși semnificația teoretică a răspunderii penale a acestei categorii de subiecți activi ai infracțiunii ori faptelor socialmente periculoase. Lucrarea monografică în cauză poate fi propusă studenților, masteranzilor și doctoranzilor, în vederea examinării opiniilor anunțate și crearea unor planuri de cercetare de perspectivă.

Valoarea aplicativă a lucrării rezultă din:

1) posibilitatea și realitatea utilizării ei în procesul instructiv-educativ, în cadrul instituțiilor de învățământ superior juridic;

2) posibilitatea admiterii acesteia ca un ghid pentru persoanele (judecători, procurori, ofițeri de urmărire penală, avocați) implicate în aplicarea legislației penale în general, în particular a răspunderii penale a minorilor, un interes aparte reprezentând realitatea interpretării sistemului de pedepse penale aplicabile minorilor conform CP al RM;

3) posibilitatea de a configura anumite idei pentru legiuitor, în vederea perfecționării mecanismului de răspundere penală a minorilor, prin nuanțarea sistemului liberal de sancționare a acestei categorii de subiecți activi ai infracțiunii.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1) imputabilitatea nu trebuie confundată cu noțiunea de răspundere și nici cea de vinovăție;

2) sopurile pedepsei penale a minorilor comportă anumite particularități specifice, mecanism propriu de atingere, ele sunt legate între ele și intercondiționate;

3) luarea corectă în vedere a unității și legăturilor dialectice permite a elucida mai evident esența pedepsei minorului și a urmări căile de eficientizare a acestora;

4) caracterul represiv al pedepselor penale prevăzute de CP al RM rezultă din analiza desfășurată; or, în circa 70 de cazuri (ceea ce constituie 83,35%) din infracțiuni, pentru care răspunderea penală a minorilor este prezumată ca fiind posibilă de la vârsta de 14 ani, este prevăzută aplicarea, în calitate de pedeapsă principală unică, închisoarea.

Implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele științifice ale lucrării au fost expuse în conținutul a 6 articole științifice publicate, inclusiv participări la conferințe internaționale, în particular: Conferința științifică internațională anuală a doctoranzilor și tinerilor cercetători „*Tendențe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republicii Moldova*” (Chișinău: UAȘMD, IISD al AȘM, Universitatea „Petre Andrei” din Iași, România, 2012), Conferința teoretico-științifică internațională „*Importanța instituțiilor democratice în*

asigurarea drepturilor omului” (Ministerul Educației RM, 2011), Conferința științifico-practică internațională „*Reformele cadrului legal și instituțional din Republica Moldova prin prisma practicilor europene*” (Chișinău: USEM, ICEȘD, IISD al AȘM, 2010).

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 6 articole științifice.

Volumul și structura lucrării. introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 152 titluri, 3 tabele, 5 reprezentări grafice (sub formă de 2 anexe), 149 pagini de text de bază. Rezultatele științifice obținute au fost publicate 6 articole științifice.

Cuvinte-cheie: învinuire copil, minor, minoritate, adolescență, vârstă, cauză de neimputabilitate, raport juridico-penal, responsabilitate limitată/deplină, răspundere penală, măsură educativă, pedeapsă penală, delincvență juvenilă.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea descrie în mod complex actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată prin teza de doctorat, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, sumarul compartimentelor tezei.

1. Materiale științifice legate de răspunderea penală și pedepsele penale aplicate minorilor este structurat în patru paragrafe, inclusiv concluziile capitolului. Se identifică faptul că, pe parcursul anilor, în diferite state, minoritatea a fost și este tratată în mod diferit (cauză de neculpabilitate, de neimputabilitate și cauză care atenuează răspunderea, pedeapsa penală).

1.1. Materiale științifice privind răspunderea penală și pedeapsa penală publicate în România. I. Pitulescu remarcă că, în legătură cu utilizarea în literatura penală a termenului de „minor”, s-a arătat că el prezintă inconvenientul de a fi prea vag și de a crea confuzia cu accepția pe care acest cuvânt o are în dreptul civil. Minoritatea penală nu este echivalentă cu minoritatea civilă, limitele lor superioare fiind diferite. [5, p. 40]

În opinia noastră, această confuzie nu urmează a fi admisă, iar unificarea termenilor juridici indică anume spre necesitatea percepției și interpretării sensului unui termen de natură civilă în aceeași manieră în dreptul penal. Totuși, atât legislația penală a României, cât și cea a RM, include în uz normativ termeni diferiți, precum: *copil în vârstă de până la 8 ani, copil, persoană care nu a atins vârsta de 16 ani, minor, minorat, persoană vârstnică* [2] etc. (pentru RM) și *minor, persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani, persoană care a împlinit vârsta de 18 ani, majori care aveau vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani* etc. (pentru România). [6]

Luând în vedere faptul că termenul de „minoritate” a fost generalizat și corespunde, după cum evidențiază I. Pitulescu, unei perioade asupra căreia s-a ajuns la consens în marea majoritate a statelor moderne [86, p. 40], considerăm că anume

acest termen (prevăzut în context civil) urmează a fi utilizat în aceeași manieră și sub același unghi de vedere și în sensul normativului penal.

Operând cu criteriile de abordare a regimului penal al minorilor din România și din alte țări, în particular

- *vârsta de la care răspunde penal;*
- *regimul sancționator al minorului infractor și sistemul de ocrotire a minorului în pericol moral sau care nu răspunde penal;*
- *regimul de executare a sancțiunilor de drept penal și a măsurilor cu caracter educativ și de ocrotire;*
- *sistemul jurisdicțional pentru minorii infractori și instanțele de aplicare a măsurilor cu caracter de ocrotire;*
- *asistența și integrarea socială post-penală a minorilor infractori care au executat o pedeapsă sau o măsură educativă privativă de libertate, [5, p. 57]*

stabilim că toate acestea au importanță deosebită în contextul legislațiilor penale actuale ale tuturor statelor. Or, însă, teza de doctorat în cauză pune în evidență primară specificul sistemului sancționator aplicabil în raport cu infractorul minor.

Răspunderea penală a minorilor are un anumit specific în raport cu răspunderea penală a majorilor, aceasta din urmă cuprinzând o reglementare și o structurare care constituie ceea ce ar putea fi considerat un cadru general și de la care prima derogă. Unele din aceste derogări s-au constituit în reglementări speciale, cum a fost în cazul amnistiei, împăcării părților sau al prescripției, dar au fost și cazuri pentru care, neexistând o reglementare aparte, jurisprudența, și nu mai puțin doctrina, au trebuit, la rândul lor, să găsească cele mai potrivite soluții, o astfel de situație ivindu-se în cazul unor forme de unitate infracțională, naturală sau legală. [7, p. 123]

1.2. Publicații științifice referitoare la sistemul răspunderii penale elaborate în RM. Minoritatea, sub aspectul naturii sale juridice, apare ca o cauză de diferențiere a regimului de sancționare, care se răsfrânge, cu consecințe diferite, asupra sistemului de sancțiuni consacrat, a condițiilor de aplicare și executare a lor, precum și asupra tuturor instituțiilor dreptului penal, care sunt corelate cu concepția ce fundamentează acest regim. Deși sancțiunile caracterizante pentru dreptul penal sunt pedepsele prevăzute în Partea generală a CP și în toate dispozițiile sale speciale, instituțiile de individualizare, raportându-se la aceste sancțiuni, pentru minorii care răspund penal, s-a consacrat un cadru legal special de sancțiuni, alcătuit din două categorii de sancțiuni de drept penal: măsuri educative și pedepse. [8, p. 231]

Perfecționarea legislației referitoare la minori reprezintă o cerință care se adresează nu numai legiuitorului, dar și întregii societăți. Prevenirea delincvenței juvenile, ca și recuperarea delincentului minor, prin modalități cât mai adecvate vârstei acestuia, trebuie să constituie una dintre preocupările fundamentale ale societății contemporane. [9, p. 239]

Este importantă, din punct de vedere material, clasificarea admisă de către autorul C. Aitbaev, între:

- *normele care acționează față de persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani la momentul săvârșirii infracțiunii* if

- *normele care acționează față de persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani la momentul aplicării normei penale.* [10, p. 23]

1.3. *Materiale științifice privind conceptul răspunderii și sancționării minorilor publicate în alte state.* Considerăm justificată ideea precum că identificarea esenței și particularităților răspunderii penale a minorilor este strâns legată de examinarea formelor prin care se manifestă realizarea acestei răspunderi, cu pedepsele și măsurile de siguranță aplicabile. Și, în acest sens, specificul răspunderii penale a minorilor condiționează și elementele particulare ale pedepselor aplicate acestor categorii de infractori. [11, p. 63]

Cu adevărat, indiferent de specificul orientării și dispunerii pedepsei penale minorilor și supunerea acestora realizării funcțiilor educative, ea nu trebuie să piardă din trăsăturile generale, specifice pedepsei penale, care le deosebesc de măsurile de constrângere cu caracter educativ. Deși și unele, și altele, sunt considerate forme de realizare a răspunderii penale a minorilor, între ele există deosebiri principiale. [11, p. 78]

În final, operând cu constatarea autorului Z. A. Astemirov, consemnăm că importanța aplicării unor pedepse privative de libertate față de minori urmează să fie prevăzută ca o soluționare a combinației dialectice între două laturi opuse (pozitivă și negativă), care configurează privarea de libertate. Evaluarea privării de libertate, fără luarea în considerație a acestui fapt, indică la o interpretare unilaterală și nu determină întreaga esență și manifestare a acestei categorii a pedepsei penale. [11, p. 100]

În concluzie, se anunță că fiecare etapă a vârstei este suplimentată de anumite particularități specifice, care conferă personalității umane și individuală stare psiho-fizică. Literatura de specialitate constată, în mod justificat, că limita până la care trebuie întinsă etapa copilăriei este greu de fixat. Or, această etapă nu este dependentă doar de anumite particularități psiho-fiziologice, dar și de considerațiunile de igienă socială și de politică criminală. În context, literatura de specialitate din RM descrie trei paradigme ale justiției juvenile, apelându-se la pedepse, individualizarea tratamentului și justiția restaurativă.

2. Minoritatea penală: noțiune, semnificație, limite. Forme de realizare a răspunderii penale a minorilor potrivit legislației penale a României și RM este structurat în șase paragrafe, inclusiv concluziile capitolului.

Acest capitol al tezei este de bază și identifică tendințele politicii penale în domeniul reglementării răspunderii penale a minorilor pe parcursul dezvoltării statelor lumii, în particular România și RM. În context, se face distincție între perioada copilăriei, adolescenței, maturității și bătrâneței, iar, de aici, și etapa neimputabilității penale și cea a imputabilității penale (cu faza imputabilității dubioase, relative, absolute). În context, se identifică situațiile normative de descriere a răspunderii penale a minorului potrivit CP al României și RM.

2.1. *Criminalitatea minorilor și/sau delincvența juvenilă: caracterizare general.* Cu desăvârșire, în definirea *delincvenței juvenile*, un rol aparte trebuie să revină vârstei cronologice, care separă criminalitatea majoră de criminalitatea minorilor

(delincvența juvenilă). Limitele de vârstă sunt arbitrare și relative, indică S. M. Rădulescu și D. Banciu. [12, p. 42-45] T. Pop susține că aceste limite nu se pot fixa, în mod uniform, la toate popoarele, căci diferă după rasă, climă, cultură, educație etc. [13, p. 398]

În sfera conceptului de delincvență juvenilă, se identifică și conceptul de *minor delicvent*, care include, în conținutul său, *minorii care au săvârșit o faptă penală și răspund penal* și *minorii care au săvârșit o faptă penală și nu răspund penal*. Minorul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și răspunde penal este considerat ca fiind minor infractor. Limita maximă de vârstă a minorilor infractori este de 18 ani.

Pentru a face diferența între delincvența minorilor și delincvența adulților, legislațiile au adoptat, în general, criteriul cronologic, stabilind:

- limita de vârstă sub care răspunderea penală este exclusă;
- vârsta de la care se pot aplica sancțiuni de drept penal;
- vârsta de tranziție, în cadrul căreia se aplică un regim sancționator derogator, specific minorilor sau regimul sancționator destinat adulților, dar atenuat;
- limita de vârstă de la care se stabilește răspunderea deplină a făptuitorului.

2.2. *Noțiunea și semnificația răspunderii penale a minorilor*. Minorul este o personalitatea în formare, care treptat (dinamic) cunoaște *necesitatea* și își atinge *nivelul de libertate*, căpătând, în asemenea mod, posibilitatea de a lua decizii în mod conștient, adică a acționa cu responsabilitate, pe măsura percepției conștiente a legităților dezvoltării sociale și a regulilor de conviețuire. Adică, procesul de formare, socializarea a persoanei minore, determinat atât de condiții externe, cât și de condiții interne, este însoțit de obținerea treptată a posibilității de a purta o anumită formă a răspunderii juridice. Formele de răspundere juridică, extinderea posibilităților de a o purta, depind, la rândul lor, de caracterul acestor relații și corelații în care intervine personalitatea în dezvoltare și care sunt cuprinse de un tip ori altul de răspundere juridică.

Specificul răspunderii penale constă în trăsăturile specifice ale normelor (regulilor de comportament), respectarea cărora ea o condiționează. Aceste norme, în primul rând, comportă un caracter general la nivel de stat și prezumă poziția întregii societăți, iar în al doilea rând, conțin lista exhaustivă a regulilor (prescripții și interdicții), atitudinea față de care din timp este evaluată în forma sancțiunilor, în contextul nerespectării fiecărei interdicții ori prescripții.

Particularitățile de vârstă și nivelul de conștiință, în unitatea lor și în raport corelativ, constituie niște premise a faptului ca persoana în dezvoltare, în măsura formării sale, să poată interveni în calitate de subiect al unor sau altor relații sociale, purtător al unei anumite forme a răspunderii sociale, rezultând din caracterul acestor relații sociale.

2.3. *Domeniul de incidență a răspunderii penale a minorilor conform legii penale a RM și României*. Domeniul răspunderii penale a minorilor este unul extrem de delicat. În context, au fost conturate două modele de abordare asupra reglementărilor în materia răspunderii penale a minorilor:

A) **modelul liberal** și

B) **modelul autoritar**. [3, p. 32]

Modelul autoritar (tradițional) presupune că minorilor infractori, care răspund penal, li se aplică sancțiuni penale, pe când modelul liberal indică la faptul că nu se va aplica, în acest caz, regimul penal, ci vor fi supuși minorii doar unor măsuri de altă natură. Literatura de specialitate abordează modelul autoritar (*penal*) prin prisma mai multor modalități, cu semnificație diferită, în particular:

- *minorul care are o vârstă apropiată de cea a majoratului, poate fi considerat adult, ceea ce permite să i se aplice pedepsele prevăzute pentru majori* (modalitatea cea mai represivă - Olanda);

- *minorului i se aplică numai pedepse, dar a căror durată, în raport cu cele aplicate majorilor, este mai redusă, regimul de executare fiind mai puțin sever;*

- *modalitatea de sancționare mixtă* (pedepse și măsuri de siguranță). [3, p. 32]

Modelul liberal (*nepenal*, denumit și *civil*) este bazat pe o concepție modernă, excluzând din sfera dreptului penal infraționalitatea juvenilă și mergând pe ideea aplicării doar a unor măsuri de siguranță.

O analiză cantitativă sistematizată a normelor, care indică la răspunderea penală a minorilor conform CP al RM, ar invoca următorul tablou: în limitele celor 84 de modalități normative (identificate conform art. 21 alin. (2) CP al RM, exprimate în formă tipică ori agravantă, prevăzute de CP al RM, se constată:

- a) 3 infracțiuni ușoare (3.5%);
- b) 13 infracțiuni mai puțin grave (15.5%);
- c) 46 infracțiuni grave (54.8%);
- d) 17 infracțiuni deosebit de grave (20.2%);
- e) 5 infracțiuni excepțional de grave (6%).

Conform CP al României, o asemenea analiză cantitativă nu este cu putință de a fi realizată, în particular punând la bază următoarele premise:

- nu este prevăzută o clasificare legală a infracțiunilor;
- semnificația aplicării măsurilor educative privative de libertate rezultă și dintr-o situație de fapt, nu numai din cea de drept (dacă a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat). [6]

Doar în baza unui temei normativ abstract se pot deduce posibilitățile de aplicare a măsurilor educative privative de libertate față de minori.

În acest sens, se pune în evidență posibilitatea aplicării acestor măsuri educative când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață. [6]

Din cele 448 de modalități normative, prevăzute de CP al României, în 182 de cazuri infracțiunea este mai mare decât 7 ani (inclusiv) de închisoare sau se prevede pedeapsa detențiunii pe viață.

De asemenea, urmează a se indica la faptul că în 250 de cazuri, prevăzute de CP al României, pedeapsa este mai mică decât 7 ani, iar în 16 situații - pedeapsa poate fi și mai mare și mai mică, fiind dependentă de o altă categorie de infracțiune (care pot

determina și termenul mai mare de 7 ani închisoare, și termenul mai mic decât acesta). [6]

2.4. *Limite ale răspunderii și sancționării penale a minorilor (responsabilitatea relativă și responsabilitatea redusă)*. Cu toate că fiecare stat își conturează propria teorie cu privire la răspunderea penală a minorilor și limitele acestei răspunderi, formele de răspundere penală a minorilor, consacrandu-le și în aspect normativ, stabilim faptul că atât legislația penală a RM, cât și cea a României, au luat în considerație vârsta persoanei din mai multe aspecte:

1) vârsta subiectului activ al infracțiunii:

a) sub aspectul unor limite generale sau speciale ale răspunderii penale;

b) sub aspectul limitelor pedepselor aplicabile minorilor;

c) sub aspectul mijloacelor juridice de diferențiere și individualizare a pedepsei penale;

d) sub aspectul cerințelor de executare a pedepsei penale;

2) vârsta subiectului pasiv al infracțiunii.

În context, susținem existența a două perioade, în cursul dezvoltării progresive a omului, perioade care se impun ca fiind relevante din perspectiva imputabilității și responsabilității penale, în particular:

A. Minoritatea.

B. Majoratul.

Sub aspectul modalității descrierii și interpretării, nu achiesăm la unele referiri conceptuale, care indică detalizarea acestor etape din anume ideea imputabilității/neimputabilității penale. [13, p. 394]

Perioada minorității este descrisă, din punct de vedere teoretic, prin intermediul a două etape progresive, vizând fizicul și psihicul persoanei, în special: a) *copilăria* în b) *adolescența* [13, p. 394].

În literatura de specialitate se operează și cu ideea precum că copilăria și adolescența formează categoria juridică de *minoritate în sens strict*. [13, p. 394]

Perioada majoratului este determinată prin intermediul a trei etape:

a) etapa privilegiată sau a responsabilității reduse;

b) etapa neprivilegiată;

c) etapa bătrâneței. [13, p. 39-395]

2.5. *Minoratul – cauză incidentă atât perioadei neimputabilității penale, cât și perioadei imputabilității penale, prin prisma unor tehnici normative utilizate în legislația penală a RM*. Interpretarea normelor invocate determină un ansamblu de dificultăți de percepție a textului legii penale. Oricum este evident, mai cu seamă din conținutul art. 54 CP al RM, că minorul este anume persoana care nu a atins vârsta de 18 ani.

Nu este justificată, însă, abordarea legiuitorului din RM, care, utilizând termenii de copil, minor, major etc., uneori le egalează pe unele ca conținut, dar, alteori, le nuanțează într-un mod diferit și neclar.

3. Caracterizarea sistemului răspunderii penale a minorilor conform legislației penale a României și RM este structurat în patru paragrafe, inclusiv

concluziile capitolului. În această gamă complexă de subiecte abordate se evidențiază diferențierea între modelul represiv și modelul liberal de reacție pe cale penală în raport cu faptele prejudiciabile comise de către minori.

Astfel, se constată că România a adoptat regimul liberal de răspundere penală a minorilor, iar în RM se menține regimul represiv, cu caracter mixt, al reacției sociale față de criminalitatea comisă de către minori.

3.1. Modele de abordare asupra reglementărilor penale în materia sancționării penale a minorilor. În acest context, ținem să nu achiesăm la punctul de vedere precum că în cazul minorilor are loc o diminuare a gradului de pericol social al faptei infracționale. Or, pericolul social constituie un semn material al infracțiunii și are caracter obiectiv, iar vârsta este identificată în mod subiectiv și aparține subiectului activ al infracțiunii.

Nu se neagă necesitatea lansării și continuării eforturilor în vederea diminuării gradului de răspundere și sancționare a faptelor comise de minori, dar nicidecum sub aspectul diminuării gradului de pericol social al infracțiunii comise de către ei.

Toate aceste rațiuni indică la necesitatea diferențierii regimului sancționator al infractorilor minori de acela prevăzut și destinat pentru infractorii majori.

În viziunea noastră, este necesar nu doar un tratament sancționator diferențiat, ci și o individualizare a răspunderii penale pe baza vârstei subiectului activ al infracțiunii. Și acest ultim fapt poate fi promovat pentru fiecare infracțiune în parte ori pentru anumite categorii de infracțiuni, după cum este prevăzută clasificarea acestora în legea penală.

După cum s-a anunțat anterior, la moment, analiza CP al României în vigoare indică la modelul liberal. În opinia noastră, este cert că legiuitorul român a făcut pași importanți spre liberalizarea regimului sancționator al minorilor în materie de drept penal, intervenind cu multiple nuanțe normative în contextul răspunderii penale a minorului. [6] În acest ultim sens, sub aspectul consecințelor, răspunderea penală este destul de bine nuanțată.

CP al RM a adoptat un regim de sancționare mixt în raport cu minorul, prevăzându-se, alternativ, posibilitatea aplicării pedepsei penale sau a măsurilor de siguranță.

3.2. Modelul liberal de sancționare a minorilor adoptat de legislația penală a României. În conformitate cu art. 114 CP al României, față de minorul care, la data săvârșirii infracțiunii, avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani se ia o măsură educativă neprivativă de libertate.

Față de minorul prevăzut anterior se poate lua o măsură educativă privativă de libertate în următoarele cazuri:

a) dacă a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat;

b) atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață. [6]

În context, anume modelul liberal invocă imposibilitatea aplicării unor pedepse penale, ci precizează realitatea admiterii doar a unor măsuri educative în raport cu minorii infractori.

Măsurile educative neprivative de libertate sunt:

- a) stagiul de formare civică;
- b) supravegherea;
- c) consemnarea la sfârșit de săptămână;
- d) asistarea zilnică. [6]

În calitatea măsurilor educative privative de libertate intervine:

- a) internarea într-un centru educativ;
- b) internarea într-un centru de detenție.

3.3. *Modelul represiv de sancționare a minorilor prevăzut de legislația penală a RM.* În viziunea autorului Z. A. Astemirov, nu este corectă tratarea situației precum că corectarea și reeducarea, deși sunt noțiuni omogene, dar diferite după conținut, adică față de anumiți condamnați se urmărește corectarea, iar față de alții – reeducarea. Autorul citat consideră că în acest caz are loc confundarea scopurilor pedepsei cu principiul individualizării atingerii acestor scopuri. Or, în cazul în care este vorba despre influența asupra infractorului și, concomitent, despre rezultatul acestei influențe, legea operează cu corectarea și reeducarea. În cazul în care se are în vedere doar scopul ori rezultatul influenței, se utilizează termenul de corectare. [14, p. 80-81]

Cu adevărat, se menționează de către autorii români V. Dongoroz, C. Bulai, G. Antoniu etc., precum că lupta împotriva fenomenului infracțional la minori trebuie să se desfășoare în principal pe tărâmul:

- prevenției generale și speciale,
- prevenției preinfracționale – prin măsuri de ocrotire a minorilor expuși să devină infractori și prevenției postinfracționale – prin măsuri de educare și reeducare a minorilor care au devenit infractori. [15, p. 219]

În concluzie, menționăm că dacă scopurile pedepsei penale a minorilor comportă anumite particularități specifice, un mecanism propriu de atingere, ele sunt legate între ele și intercondiționate. Luarea corectă în vedere a unității și legăturilor dialectice permite a elucidă mai evident esența pedepsei minorului și a urmări căile de eficientizare a acestora.

Un moment general de legătură între scopurile pedepsei este interesul de luptă cu criminalitatea. În ipoteza acestor interese are loc răspunderea în sens obiectiv, ca fiind referită la condamnații concreți, să favorizeze ridicarea sentimentului de răspundere a altor persoane, în particular minori. [11, p. 95]

De asemenea, având în vedere faptul că în mai bine de 90% din legea penală a RM este posibilă aplicarea pedepsei închisorii, este necesară, în viziunea noastră reevaluarea întregului spectru de sancțiuni aplicabile minorului și determinarea unor posibilități de aplicare a unor pedepse alternative detențiunii penitenciare, având în vedere atingerea unui scop al pedepsei penale, însă nu simpla aplicare formală a acestei sancțiuni.

Această necesitate intervine mai cu seamă urmărind reperele cantitative ale posibilităților de aplicare a pedepsei penale, conform CP al RM. Astfel, sancțiunile prevăzute pentru realizarea celor 84 de modalități normative determinate, care evidențiază răspunderea penală a minorilor de la vârsta de 14 ani, sunt completate în felul următor:

a) în 49 de cazuri se prevede în mod exclusiv pedeapsa închisorii (58,3%);

b) în 5 cazuri se prevede pedeapsa închisorii alternativă detențiunii pe viață (6%);

Este de remarcat faptul că, potrivit art. 71 alin. (3) CP al RM, detențiunea pe viață nu se aplică minorilor, fapt care determină posibilitatea aplicării în acest caz a pedepsei închisorii în mod exclusiv.

c) în 6 cazuri se prevede pedeapsa închisorii alternativă amenzii (7,15%);

d) în 7 cazuri se prevede pedeapsa închisorii alternativă amenzii sau muncii neremunerate în folosul comunității (8,3%);

În acest sens, în conformitate cu art. 67 alin. (4) CP al RM, munca neremunerată în folosul comunității nu se aplică persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani.

e) în 1 caz se prevede pedeapsa închisorii alternativă amenzii și ambele având ca pedeapsă complementară – privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate (1,2%);

f) în 10 cazuri se prevede pedeapsa închisorii cu amendă – în calitate de pedeapsă complementară (11,9%);

g) în 6 cazuri se prevede pedeapsa închisorii cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate – în calitate de pedeapsă complementară (7,15%).

Caracterul represiv al pedepselor penale prevăzute de CP al RM rezultă din analiza desfășurată anterior. Or, în circa 70 de cazuri (ceea ce constituie 83,35%) din infracțiuni pentru care răspunderea penală a minorilor este prezumată ca fiind posibilă de la vârsta de 14 ani este prevăzută aplicarea în calitate de pedeapsă principală unică – închisoarea. Și acest caracter represiv, deși pare a fi prevăzut de lege ca fiind unul cu semnificație mixtă, tinde a se distanța de aspectul său mixt în aspect aplicativ.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii generale:

1. Răspunderea penală a minorilor are un anumit specific în raport cu răspunderea penală a adulților, aceasta din urmă cuprinzând o reglementare și structurare care constituie ceea ce ar putea fi considerat un cadru general și de la care prima derogă.

2. În context doctrinar, sintagmele de *criminalitate juvenilă* și *criminalitate a minorilor* indică la același lucru.

3. Posibilitatea de a accesa anumite obligații și a fi împuternicit cu anumite atribuții de la o anumită vârstă denotă caracter special al subiectului infracțiunii, dar nu însăși vârsta acestuia.

4. În Republica Moldova, autorii autohtoni au identificat două direcții de perfecționare a legislației penale referitoare la minori: a) perfecționare a legislației

penale în vigoare prin diversificarea măsurilor educative și reglementarea amănunțită a acestora și b) perfecționarea sistemului sancționator pentru minori prin completarea acestui sistem cu pedeapsa amenzii.

5. Minoritatea nu poate diferenția gradul de pericol social al faptei.

6. Potrivit CP al RM, discernământ nu se impune a fi stabilit, el este prezumat de către legiuitor în raport cu anumite categorii de infracțiuni.

7. Specificul conținutului și tehnicii juridice de previziune a pedepselor pentru minori a condiționat ideea identificării a două sisteme de pedepse, expusă în literatura de specialitate, sub forma sistemului de pedepse aplicabil adulților și sistemului de pedepse aplicabil minorilor (acesta din urmă fiind unul mai restrictiv și mai blând).

8. Dacă termenul civilistic indică la minor – ca fiind persoana care nu a atins vârsta majoratului (18 ani), legislația penală poate să se bazeze anume pe această diferențiere tehnică și constitutivă între minor (minorat) și major (majorat).

9. Anume termenul de minor trebuie să fie evaluat și interpretat în uniformitate în baza cadrului normativ în vigoare.

10. Există, din punctul de vedere al imputabilității penale, două perioade distincte: **perioada neimputabilității penale și perioada imputabilității penale.**

11. Este justificată ideea unui discernământ neprezumat referitor la minorii care au comis infracțiuni și are vârsta între 14 și 16 ani. Or, discernământul nu indică în mod obligatoriu la iresponsabilitate.

12. Discernământul și lipsa de discernământ nu trebuie confundate cu responsabilitatea și iresponsabilitatea.

13. Conform CP al RM modelul liberal nu este prescris, ci se admite ideea unui model represiv de gen mixt, fiind prezumată și posibilitatea aplicării pedepselor penale față de minori.

14. Legea penală recunoaște la minorii între vârsta de 14 și 16 ani o responsabilitate relativă, dar nu limitată și se conduce determinarea specificului răspunderii penale a acestora.

15. La identificarea limitelor de fapte pentru minorii în vârstă de la 14 la 16 ani, aceștia se consideră responsabili, și nu limitat, dar cu responsabilitate deplină, în timp ce în raport cu alte fapte minorul se recunoaște ner responsabil, și acest fapt este indicat în lege prin identificarea limitei de răspundere penală de la vârsta de 16 ani.

16. Nu susținem ideea legiuitorului român de a indica la major, inclusiv în cazul în care persoana are vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani.

17. Nu se admite echivalarea noțiunilor vinovăție și discernământ. Or, discernământul se constată în cazul unor categorii de infractori (în dependență de vârstă), iar vinovăția este proprie pentru constatare în cazul tuturor infracțiunilor.

18. În ceea ce vizează textul propriu-zis al CP al RM se identifică incoerențe profunde legate de utilizarea diferită a termenilor care se referă la aceeași categorie juridică – *minori*, ori noțiuni legate nemijlocit de diferite categorii de vârstă.

19. Imputabilitatea nu trebuie confundată cu noțiunea de răspundere și nici cea de vinovăție.

20. Imputabilitatea este o condiție a vinovăției, implicând capacitatea de a înțelege și a voi, iar vinovăția este o condiție a răspunderii penale înțeleasă ca obligație a persoanei de a răspunde de consecințele actelor sale.

21. Nu trebuie confundate cauzele de neimputabilitate cu cauzele care înlătură răspunderea penală, întrucât intervenirea celor dintâi fac ca fapta să nu constituie infracțiune, iar în situația celorlalte infracțiunea subzistă, însă din considerente de politică penală legiuitorul a considerat că nu este oportună aplicarea unei pedepse.

22. Anume modelul liberal indică la imposibilitatea aplicării unor pedepse penale, precizând realitatea admiterii doar a unor măsuri educative în raport cu minorii infractori.

23. Elucidarea esenței și particularităților răspunderii penale a minorilor este strâns legată de examinarea formelor prin care se realizează această răspundere, a problemelor legate de pedeapsă și măsurile de constrângere cu caracter educativ.

24. La realizarea principiului proporționalității pedepsei faptei comise, în cazul minorilor, corelația între criteriul gravității infracțiunii comise și personalitatea infractorului devin evidente în alte dimensiuni, decât în cazul aplicării pedepsei penale față de adulți (persoanele majore).

25. Sopurile pedepsei penale a minorilor comportă anumite particularități specifice, mecanism propriu de atingere, ele sunt legate între ele și intercondiționate. Luarea corectă în vedere a unității și legăturilor dialectice permite a elucida mai evident esența pedepsei minorului și a urmări căile de eficientizare a acestora.

26. Mecanismul pus la dispoziție, prin identificarea minorității, ca circumstanță atenuantă, ca circumstanță excepțională și ca stare de atenuare a pedepsei, nu este suficient de uniformizat.

27. Procesul de individualizare a pedepsei penale în cazul minorității urmează a lua în calcul doar această împrejurare în calitate de stare de atenuare, efectele derogând de la regulile și potrivit criteriilor stabilite pentru stările de atenuare a pedepsei penale.

28. Caracterul represiv al pedepselor penale prevăzute de CP al RM rezultă din analiza desfășurată. Or, în circa 70 de cazuri (ceea ce constituie 83,35%) din infracțiuni, pentru care răspunderea penală a minorilor este prezumată ca fiind posibilă de la vârsta de 14 ani, este prevăzută aplicarea în calitate de pedeapsă principală unică – închisoarea.

Recomandări, inclusiv cu caracter de lege ferenda:

1. Este necesară modificarea art. 14 alin. (1) CP al RM prin excluderea semnului prejudiciabil al faptei și a pasibilității de pedeapsă penală.

2. În scopul uniformizării legislației penale sub aspectul tehnicii juridice și excluderii diferitor interpretări controversate, se recomandă modificarea:

a) art. 54 alin. (1); art. 67 alin. (4); art. 70 alin. (4); art. 71 alin. (3); art. 72 alin. (5); art. 93 alin. (1)-(2); art. 96 alin. (1), (3); art. 135; art. 137 alin. (3) lit. f); art. 158 alin. (3) lit. d), art. 165¹ alin. (1); art. 168 alin. (2) lit. b); art. 171 alin. (3) lit. b); art. 175¹; art. 201 alin. (2); art. 205 alin. (1)-(4); art. 206 alin. (1)-(2), alin. (3) lit. d¹), e), e¹), f), alin. (4) CP al RM, inclusiv titlul; art. 207; art. 208 alin. (1); art. 208¹; art. 208²

CP al RM, inclusiv titlul; art. 209 alin. (1); art. 217 alin. (3) lit. b¹), e); art. 217¹ alin. (3) lit. b¹), e); art. 217³ alin. (3) lit. b); art. 217⁵ alin. (1); art. 217⁶ alin. (2) lit. c) CP al RM; art. 134 CP al României.

3. Se recomandă excluderea art. 21 alin. (1)-(2); art. 34 alin. (5) lit. a); art. 53 alin. (5) lit. a); art. 54; art. 60 alin. (7); art. 72 alin. (5); art. 75 alin. (3); art. 76 alin. (1) lit. b); art. 79; art. 89 alin. 2 lit. d); art. 91 alin. (6); art. 93; art. 97 alin. (2); art. 104 CP al RM;

3. Includerea în CP al RM a unui capitol separat, dedicat reglementării juridice a instituției minoratului în dreptul penal.

Recomandări cu caracter de lege ferenda:

Pentru Republica Moldova

Articolul 54

(1) **minorul** care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberat de răspundere penală [...].

Articolul 70

(4) La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 25 de ani, iar în caz de cumul de sentințe - de 30 ani.

Articolul 71

(3) Detențiunea pe viață nu poate fi aplicată femeilor.

Articolul 72

(5) **minorii** care execută pedeapsa cu închisoare (inclusiv abrogarea sintagmei „în penitenciare pentru **minori**” [...]).

Articolul 93

(1) **condamnații minori** pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave pot fi liberați de pedeapsă [...].

(2) internarea minorilor într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare se stabilește de către instanța de judecată pe un termen de până la atingerea majoratului. Prelungirea termenului de aflare a persoanei în aceste instituții **după atingerea majoratului** este permisă numai până la absolvirea unei școli de cultură generală sau de meserii.

Articolul 135

săvârșirea, cu intenția de a distruge, în întregime sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, a uneia dintre următoarele fapte: [...] transferul forțat de **minori** aparținând unui grup în alt grup.

Articolul 137

(3) f) săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, împotriva uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul internațional umanitar a uneia dintre următoarele fapte: [...] recrutarea și încorporarea **minorilor** în forțele armate naționale, precum și determinarea acestora, prin orice mijloace, să participe activ la operațiuni militare

Articolul 158

(3) prelevarea ilicită de țesuturi și/sau celule umane [...] asupra unui **minor**.

Articolul 165¹

(1) utilizarea produselor și/sau serviciilor care constituie rezultatul exploatării în infrafracțiunile de trafic de ființe umane sau trafic de **minori**, prestate de o persoană despre care beneficiarul știe că este victima acestor infrafracțiuni, dacă această faptă nu întrunește elementele traficului de ființe umane sau ale traficului de **minori**

Articolul 168

(2) b) munca forțată [...] asupra unui **minor** [...].

Articolul 171

(3) b) violul unui **minor în vârstă de până la 14 ani** [...]

Articolul 175¹

propunerea [...] unei întâlneri cu un **minor** în scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infrafracțiuni cu caracter sexual.

Articolu 201

(2) persoanele [...] nu sunt pasibile de răspundere penală dacă, la momentul săvârșirii faptei, **sunt minori** [...].

Articolul 205

(1) primirea de către părinte, tutore (curator) sau alt reprezentant legal al **minorului**, de către altă persoană a unei recompense [...] pentru consimțământul la adopție [...].

(2) intermedierea, facilitarea sau încurajarea adopției unui **minor** [...].

(3) exercitarea sub orice formă a constrângerii asupra părintelui, tutorelui (curatorului) **minorului** [...], plasamentul **minorului** într-o instituție rezidențială, într-o familie sau casă de tip familial.

(4) primirea [...]; intermedierea, facilitarea sau încurajarea adopției [...]; exercitarea [...] constrângerii în privința a doi sau mai mulți **minori**.

Articolul 206 Traficul de minori

(1) recrutarea [...] unui **minor**, precum și darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra **minorului**.

(2) recrutarea [...] însoțite de profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a **minorului**, de amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei **minorului** sau altor persoane.

(3) d¹), e), e¹), f) recrutarea [...] însoțite de contaminarea **minorului** cu o boală venerică sau cu maladia SIDA; soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a **minorului**[...]; săvârșite asupra **minorului** care se află în îngrijirea, sub ocrotirea, sub protecția, la educarea sau la tratamentul făptuitorului; săvârșite asupra unui **minor în vârstă de până la 14 ani**.

(4) traficul de **minori** [...] săvârșit asupra a doi sau mai multor **minori**.

Articolul 207 Scoaterea ilegală a minorilor din țară

scoaterea **minorului** din țară în baza unor acte false sau pe altă cale ilegală.

Articolul 208

(1) atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvârșirea infrafracțiunilor, precum și determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale

(cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu etc.), săvârșite de **o persoană care a atins majoratul**.

Articolul 208¹

producerea [...] de reprezentări ale unui sau mai mulți **minori** implicați în activități sexuale explicite, reale sau simulate, ori de imagini sau alte reprezentări ale organelor sexuale ale unui **minor** [...].

Articolul 208² Recurgerea la prostituția practică de un minor

beneficierea, contra oricăror avantaje materiale, de serviciile sexuale prestate de către o persoană despre care se știa cu certitudine că este **minor**.

Articolul 209

(1) atragerea de către **o persoană care a atins majoratul a minorilor** la consumul ilegal de droguri, medicamente sau alte substanțe cu efect narcotizant.

Articolul 217

(3) lit. b¹), e) producerea [...] substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, [...] de **o persoană care a atins majoratul** cu atragerea **minorilor**; [...] în locurile de [...] instruire (excluzându-se sintagma „a **minorilor** sau **tineretului**”) [...].

Articolul 217¹

(3) b¹), e) producerea [...] substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, [...] de **o persoană care a atins majoratul** cu atragerea **minorilor**; [...] în locurile de [...] instruire (excluzându-se sintagma „a **minorilor** sau **tineretului**”).

Articolul 217³

(3) b) producerea [...] materialelor ori a utilajelor destinate producerii, preparării sau prelucrării substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor [...] în locurile de [...] instruire (prin excluderea sintagmei „a **minorilor** sau **tineretului**”) [...].

Articolul 217⁵

(1) consumul ilegal de substanțe narcotice, psihotrope sau analoage ale acestora, [...] săvârșit în locurile de [...] instruire (prin excluderea sintagmei „a **minorilor** sau **tineretului**”) [...].

Articolul 217⁶

(2) c) introducerea ilegală intenționată, indiferent de mod, în organismul altei persoane, împotriva voinței acesteia, a substanțelor narcotice [...] cu bună știință față de un minor sau de o femeie gravidă ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează **bătrâneții** [...].

Includerea în CP al RM a unui capitol separat, dedicat reglementării juridice a instituției minoratului în dreptul penal – **Capitolul V¹ – RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORILOR**

Articolul 52¹ Limitele răspunderii penale a minorului

(1) Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu raspunde penal.

(2) Minorul care are vârsta între 14 și 16 ani raspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ.

(3) Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani raspunde penal potrivit legii.

Articolul 52² Efectele răspunderii penale a minorilor

(1) Față de minorul care, la data săvârșirii infracțiunii, avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani se aplică măsuri educative ori pedepse penale.

(2) Față de minorul prevăzut în alin. (1) se poate lua o pedeapsă penală în următoarele cazuri:

a) dacă a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat;

b) atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

Articolul 52³ Măsurile educative

Minorilor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani pot fi aplicate următoarele măsuri educative:

a) stagiul de formare civică;

b) supravegherea;

c) consemnarea la sfârșit de săptămâna;

d) asistarea zilnică.

Articolul 52⁴ Pedepsele penale aplicate minorilor

(1) Minorilor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani li se pot aplica următoarele pedepse penale:

a) amendă;

b) privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate;

c) munca neremunerată în folosul comunității;

d) închisoare.

(2) Închisoarea se aplică numai în calitate de pedeapsă principală.

(3) Muncă neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată ca pedeapsă principală sau în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei - în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă.

(4) Amenda, privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate se aplică atât ca pedepse principale, cât și ca pedepse complementare.

(5) Criteriile pentru individualizarea pedepsei penale sunt prevăzute la art. 75 al prezentului Cod.

Articolul 52⁵ Stagiul de formare civică

Stagiul de formare civică constă în obligația minorului de a participa la un program cu o durată de cel mult 4 luni, pentru a-i ajuta să înțeleagă consecințele legale și sociale la care se expune în cazul săvârșirii de infracțiuni și pentru a-l responsabiliza cu privire la comportamentul său viitor.

Articolul 52⁶ Supravegherea

Supravegherea constă în controlarea și îndrumarea minorului în cadrul programului său zilnic, pe o durată cuprinsă între două și 6 luni, sub coordonarea serviciului de probatiune, pentru a asigura participarea la cursuri școlare sau de

formare profesională și prevenirea desfășurării unor activități sau intrarea în legătura cu anumite persoane care ar putea afecta procesul de educare a acestuia.

Articolul 52⁷ Consemnarea la sfârșit de săptămână

(1) Consemnarea la sfârșit de săptămână constă în obligația minorului de a nu părăsi locuința în zilele de sâmbătă și duminică, pe o durată cuprinsă între 4 și 12 săptămâni, afară de cazul în care, în această perioadă, are obligația de a participa la anumite programe ori de a desfășura anumite activități impuse de instanță.

(2) Supravegherea se face sub coordonarea serviciului de probatiune.

Articolul 52⁸ Asistarea zilnică

(1) Asistarea zilnică constă în obligația minorului de a respecta un program stabilit de serviciul de probatiune, care conține orarul și condițiile de desfășurare a activităților, precum și interdicțiile impuse minorului.

(2) Asistarea zilnică se ia pe o durată cuprinsă între 3 și 6 luni, iar supravegherea se face sub coordonarea serviciului de probatiune.

Articolul 52⁹ Obligații ce se pot impune minorului

(1) Pe durata executării măsurilor educative, instanța poate impune minorului una sau mai multe dintre următoarele obligații:

a) să urmeze un curs de pregătire școlară sau formare profesională;

b) să nu depășească, fără acordul serviciului de probatiune, limita teritorială stabilită de instanță;

c) să nu se afle în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță;

d) să nu se apropie și să nu comunice cu victima sau cu membri de familie ai acesteia, cu participanții la săvârșirea infracțiunii ori cu alte persoane stabilite de instanță;

e) să se prezinte la serviciul de probatiune la datele fixate de acesta;

f) să se supună măsurilor de control, tratament sau îngrijire medicală.

(2) Supravegherea executării obligațiilor impuse de instanță se face sub coordonarea serviciului de probatiune.

Articolul 52¹⁰ Modificarea sau încetarea obligațiilor

(1) Dacă, pe parcursul supravegherii, au intervenit motive care justifică fie impunerea unor noi obligații, fie sporirea sau diminuarea condițiilor de executare a celor existente, instanța dispune modificarea obligațiilor în mod corespunzător, pentru a asigura persoanei supravegheate șanse mai mari de îndreptare.

(2) Instanța dispune încetarea executării unora dintre obligațiile pe care le-a impus, când apreciază că menținerea acestora nu mai este necesară.

Articolul 52¹¹ Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative

(1) Dacă minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative sau a obligațiilor impuse, instanța dispune:

a) prelungirea măsurii educative, fără a putea depăși maximul prevăzut de lege pentru aceasta;

b) înlocuirea măsurii luate cu o altă măsură educativă mai severă;

c) înlocuirea măsurii luate cu o pedeapsă penală, în cazul în care, inițial, s-a luat măsura educativă cea mai severă, pe durata sa maximă.

(2) În cazurile prevazute în alin. (1) lit. a) și lit. b), instanța poate impune noi obligații în sarcina minorului ori sporește condițiile de executare a celor existente.

Articolul 52¹² Amendă

(1) Amendă este o sancțiune pecuniară care se aplică în calitate de pedeapsă principală și în cazul în care nu este prevăzută de articolul corespunzător al Prății special a prezentului Cod.

(2) Mărirea amenzii pentru minori se stabilește în limitele de la 75 la 500 unități convenționale, iar pentru infracțiunile săvârșite din interes material – până la 5000 unități convenționale.

(3) În caz de eschivare cu rea-voință a condamnatului minor de la achitarea amenzii stabilite ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu închisoare în limitele termenelor pedepsei maxime, prevăzute de articolul respectiv al Părții speciale a prezentului cod. Suma amenzii se înlocuiește cu închisoare, calculându-se o lună de închisoare pentru 25 unități convenționale.

Articolul 52¹³ Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate

Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi stabilită de instanța de judecată pentru condamnatul minor pe un termen de la 1 la 3 ani.

Articolul 52¹⁴ Munca neremunerată în folosul comunității

(1) Munca neremunerată în folosul comunității se aplică minorilor cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani.

(2) Munca neremunerată în folosul comunității se stabilește pe un termen de la 30 la 160 de ore și este executată de la 1 la 2 ore pe zi.

(3) Regimul aplicării acestei pedepse se stabilește conform art. 67 al prezentului Cod.

Articolul 52¹⁵ Închisoarea

(1) Închisoarea se aplică numai în calitate de pedeapsă principală.

(2) Termenul închisorii pentru minori se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate.

(3) La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 12 ani și 6 luni, iar în caz de cumul de sentințe - 15 ani.

Articolul 52¹⁶ Prescripția răspunderii penale și a pedepsei penale

(1) Termenele prescripției de tragere la răspundere penală se reduc pe jumătate pentru minori.

(2) Măsurile educative se prescriu într-un termen de 2 ani de la data rămânerii definitive a hotărârii prin care au fost luate.

(3) Pedeapsa penală se prescrie într-un termen redus pe jumătate în raport cu termenul stabilit conform art. 97 al prezentului Cod.

Articolul 52¹⁷ Concursul unor forme de atenuare a răspunderii și pedepsei penale

În cazul în care se constată vreunul dintre efectele circumstanțelor atenuante sau agravante în raport cu infracțiunea comisă ori vreun criteriu special de individualizare atenuantă ori agravantă a pedepsei penale, se ia în vedere în primul rând acesta, după care, din efectul juridic stability se aplică regulile de individualizare a răspunderii penale a minorului.

Pentru România

Articolul 134

(1) Dispozițiile prezentului titlu se aplică și **minorilor** care, la data săvârșirii infracțiunii, aveau vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani.

(2) Când, la data pronunțării hotărârii prin care s-a luat o măsură educativă privativă de libertate, infractorul a **atins majoratul**, instanța, ținând seama de posibilitățile sale de îndreptare, de vârsta acestuia, precum și de celelalte criterii prevăzute în art. 74, poate dispune executarea măsurii educative într-un penitenciar.

Planul de cercetări în perspectivă ar urma să vizeze:

1) cercetarea particularităților de adoptare a regimului liberal de reacție socială față de criminalitatea minorilor;

2) analiza calitativă și cantitativă a pedepsei închisorii aplicate în raport cu minorii;

3) investigarea științifică a limitelor de previziune normativă și de aplicare faptică a măsurilor educative în raport cu infractorii minori;

4) elucidarea semnificației discernământului în contextul răspunderii penale a minorilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Florian Gh., Zaharia V., Dilion M. et. al. Probațiunea presentențială în privința minorilor. Teorie și practică. Chișinău: IRP, 2005.

2. Codul penal al Republicii Moldova. Cod nr. 985 din 18.04.2002. În: MO din 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=331268>. Vizitat: 15.02.2015.

3. Butiuc C. Răspunderea penală a minorilor. În: Revista de drept penal. Anul IX, nr. 4 (octombrie-decembrie). București: 2002, p. 32-37.

4. Graham W. Giles, Adiministrarea justiției în comunitate. Standarde și reglementări internaționale. Ediția a II-a. București, Editura Expert, 2001. 330 p.

5. Pitulescu I. Delincvența juvenilă. București: Editura Ministerului de Interne, 1995. 376 p.

6. Codul penal al Romaniei din 17 iulie 2009 (actualizat 2014). Legea nr. 286. În: MO nr. 510 din 24.07.2009. În vigoare la 1.02.2014. Forma actualizată valabilă la 3.02.2014. <http://e-juridic.manager.ro/articole/codul-penal-actualizat-2014-14489.html>. Vizitat: 15.02.2014.

7. Butiuc C. Unele situații speciale privind răspunderea penală a minorilor. În: Dreptul, 2003, nr. 3, p. 123.

8. Botnaru S. Răspunderea penală a minorilor. Propuneri de lege ferenda. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Rolul pedepsei în societatea de tranziție”*. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2002, p. 231-234.

9. Vladiuc N., Vasiloii D. Particularitățile pedepsei penale privative de libertate aplicate minorului. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Rolul pedepsei în societatea de tranziție”*. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2002, p. 235-239.

10. Айтбаев К. Особенности привлечения к уголовной ответственности несовершеннолетних лиц в Республике Казахстан. În: *Закон и жизнь*, 2012, № 8, p. 23.

11. Астемиров З. А. Уголовная ответственность и наказание несовершеннолетних. Под редакцией Н. А. Стручкова. Москва: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1970. 126 p.

12. Rădulescu S., Banciu D. Introducere în sociologia delincvenței juvenile. București: Editura Medicală, 1990.

13. Pop T. Drept penal comparat. Partea generală. Vol. II. Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardeaulul”, 1923. 914 p.

14. Giurgiu N. Drept penal general. Doctrină, legislație, jurisprudență. Ediția a 2-a. Iași: Cantes, 2000. 680 p.

15. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et. al. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală. Vol. II. Ediția a II-a. București: Editura Academiei Române, 2003. 456 p.

16. Casandra I. Instituția probațiunii în cazul infractorilor minori. În: *Revista de studii și cercetări juridice*, 2010, №3-4, p. 142-150.

17. Casandra I. Minorul – subiect al răspunderii penale: scurt istoric și politică penală. În: *Materialele Conferinței teoretico-științifice internaționale Importanța instituțiilor democratice în asigurarea drepturilor omului*. Bălți: Ministerul Educației RM, 2011, p. 171-182.

18. Casandra I. Minorul delincvent: concept și caracterizare. În: *Revista de studii și cercetări juridice*, 2011, №1-2, p. 146-158.

19. Casandra I. Particularitățile sancționării cu închisoarea a infractorilor minori potrivit legislației penale a Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale Reformele cadrului legal și instituțional din Republica Moldova prin prisma practicilor europene*. Chișinău: USEM, ICESD, IISD al AȘM, 2010, p. 206-210.

ADNOTARE

CASANDRA I. Pedepse penale aplicate minorilor. Teză de doctor în drept.

Specialitatea științifică: 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău, 2018

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 152 titluri, 3 tabele, 2 anexe, 134 pagini de text de bază. Rezultatele științifice obținute au fost publicate în 6 articole științifice.

Cuvinte-cheie: copil, minor, minoritate, adolescență, vârstă, cauză de neimputabilitate, raport juridico-penal, responsabilitate limitată/deplină, răspundere penală, măsură educativă, pedeapsă penală, delincvență juvenilă.

Domeniul de studiu al lucrării vizează dreptul penal general, cu multiple nuanțe specifice și reieșite din conținutul dreptului penal special. În context, se particularizează problematica și prin anumite elemente din materie criminologică.

Scopul și obiectivele lucrării: cercetarea multiaspectuală a răspunderii penale a minorilor conform legislațiilor penale ale RM și României și analiza complexă a modelului represiv de sancționare a minorilor conform CP al RM. Obiectivele: analiza generală a etapelor de vârstă ale subiectului activ al infracțiunii; analiza noțiunii și semnificației răspunderii penale a minorilor; identificarea și analiza domeniul de incidență a răspunderii penale a minorilor; analiza cantitativă a normelor care indică la răspunderea penală a minorilor; elucidarea esenței pedepselor penale a minorilor și a scopului acestora; interpretarea multiaspectuală a sistemului de pedepse penale aplicate minorilor conform CP al RM; evaluarea cantitativă a categoriilor de pedepse penale aplicate minorilor conform CP al RM și posibilităților aplicării unor elemente de depenalizare; identificarea unor concluzii generale și recomandări care să eficientizeze sistemul de răspundere penală a minorilor și forma de realizare a acestei răspunderi, punându-se în seamă necesitatea includerii în CP al RM a unui sistem liberal de răspundere penală a minorilor etc.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în conturarea unor premise științifice de modificare substanțială a cadrului normativ în vigoare, în particular referitor la terminologia utilizată în legea penală a RM în aspectul răspunderii penale a minorilor, precum și propunerea includerii în acțiune normativă distinctă a regimului juridic de răspundere penală a minorilor, după modelul general adoptat în România. În context, totuși se menține sistemul represiv de sancționare în formă mixtă pentru RM, deși România a adoptat un regim liberal. **Problema științifică importantă soluționată:** elucidarea semnificației răspunderii penale a minorilor conform CP al RM și României, în particular prin realizarea acesteia sub forma pedepsei penale, fapt care a contribuit la evidențierea necesității de schimbare a modelului represiv de sancționare a minorilor conform CP al RM într-un model liberal, ceea ce ar permite racordarea sistemului de răspundere penală a minorilor la standardele europene și internaționale în acest domeniu.

Semnificația teoretică a lucrării. Lucrarea se înscrie printre cercetările monografice care elucidă una dintre formele de realizare a răspunderii penale a minorilor – pedepsele penale (conform CP RM) și poate fi propusă studenților, masteranzilor și doctoranzilor, în vederea examinării opiniilor anunțate și crearea unor planuri de cercetare de perspectivă.

Valoarea aplicativă a lucrării rezultă din: posibilitatea utilizării ei în procesul instructiv-educativ în cadrul instituțiilor de învățământ superior juridic; posibilitatea admiterii acesteia ca un ghid pentru persoanele implicate în aplicarea legislației penale în general, în particular a răspunderii penale a minorilor; posibilitatea de a configura anumite idei pentru legiuitor în vederea perfecționării mecanismului de răspundere penală a minorilor, prin nuanțarea sistemului liberal de sancționare a acestei categorii de subiecți activi ai infracțiunii.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale lucrării au fost expuse în conținutul a 6 articole științifice publicate, inclusiv participări la conferințe internaționale, în particular: Conferința științifică internațională anuală a doctoranzilor și tinerilor cercetători „*Tendințe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republicii Moldova*” (Chișinău: UAȘMD, IISD al AȘM, Universitatea „Petre Andrei” din Iași, România, 2012).

РЕЗЮМЕ

КАСАНДРА И. Уголовные наказания, применяемые в отношении несовершеннолетних. Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Специальности 554.01-Уголовное право и уголовно-исполнительное право, Кишинэу, 2018

Структура диссертации: введение, 3 главы, основные выводы и рекомендации, библиография из 152 наименований, 2 приложений, 134 страниц основного текста. Достигнутые научные результаты были опубликованы в 6 научных статьях.

Ключевые слова: ребёнок, несовершеннолетний, подростковый период, возраст, причина невменения, уголовное правоотношение, полная/ ограниченная вменяемость, уголовная ответственность, мера воспитательного характера, уголовное наказание, преступность несовершеннолетних. **Область исследования** работы рассматривает общую часть уголовного права с множеством специфических нюансов, вытекающих и из особенной части уголовного права.

Цель и задачи работы: исследование уголовной ответственности несовершеннолетних в соответствии с уголовным законодательством РМ и Румынии и комплексный анализ репрессивной модели наказания несовершеннолетних, согласно УК РМ. Задачи: общий анализ возрастных этапов активного субъекта преступлений; анализ понятия и значения уголовной ответственности несовершеннолетних; анализ сферы уголовной ответственности несовершеннолетних; количественный анализ норм, определяющих уголовную ответственность несовершеннолетних; выявление сущности уголовного наказания несовершеннолетних; количественная оценка категорий уголовных наказаний, применяемых к несовершеннолетним; определение общих выводов и рекомендаций по улучшению эффективности системы уголовной ответственности несовершеннолетних и формы реализации этой ответственности с учетом необходимости включения в УК РМ либеральной системы уголовной ответственности несовершеннолетних.

Научная новизна и оригинальность работы заключается в изложении некоторых научных предпосылок для существенного изменения действующей нормативной базы, особенно в отношении терминологии, используемой в Уголовном законодательстве РМ в отношении уголовной ответственности несовершеннолетних, а также предложения о включении в определенное нормативное действие правового режима уголовной ответственности несовершеннолетних, в соответствии с общей моделью, принятой в Румынии. Сохраняется репрессивная система наказаний в смешанной форме для РМ.

Решение важной научной проблемы: выяснение значения уголовной ответственности несовершеннолетних, в частности путем ее реализации в форме уголовного наказания, что способствовало установлению необходимости превращения репрессивной модели наказания несовершеннолетних, согласно УК РМ, в либеральную модель, которая позволила бы привести систему уголовной ответственности несовершеннолетних в соответствие с европейскими и международными стандартами в этой области.

Теоретическая значимость работы. Данная работа входит в число монографических исследований, которая выявляет одну из форм уголовной ответственности несовершеннолетних и могут быть предложены студентам, магистрантам и докторантам для изучения указанных мнений и создания перспективных планов исследований.

Применительная ценность работы вытекает из реальности ее использования в учебно-образовательном процессе в высших юридических учебных заведениях; возможности ее применения в качестве руководства для определенных лиц, участвующих в осуществлении уголовного права в целом, особый интерес представляет толкование системы уголовных наказаний, применяемых к несовершеннолетним в соответствии с УК РМ; возможность сформировать определенные идеи для законодателя в целях совершенствования механизма уголовной ответственности несовершеннолетних.

Внедрение научных результатов. Научные результаты работы были изложены в 6 опубликованных научных статьях, в том числе в процессе участия в международных конференциях, в частности: Ежегодная международная научная конференция студентов и докторантов «Современные тенденции в историко-правовом наследии РМ» (Кишинэу: UASMD , IISD ASM, Университет „Petre Andrei” г. Яссы, Румыния, 2012 г.).

ANNOTATION

CASANDRA I., Criminal punishment of juveniles, PhD thesis in law, Specialty: 554.1 – Criminal law (criminal law, penal execution law), Chisinau, 2018

Thesis structure: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 152 titles, 2 annexes, 134 basic text pages. The scientific results obtained have been published in 6 scientific articles.

Keywords: child, minor, minority, adolescence, age, cause of impunity, criminal-law relationship, limited / full responsibility, criminal liability, educational measure, criminal punishment, juvenile delinquency. **The field of study** focuses on general criminal law with multiple specific nuances which derived from the content of the special criminal law. In the context the problem is also specific by certain elements of criminological matter

The aim and objectives of the study: investigation of the criminal responsibility of minors according to the criminal laws of the RM and Romania and the complex analysis of the repressive model of punishment of minors. Objectives: general analysis of the age stages of the active subject of the offense; identifying and analyzing the goal of criminal responsibility of minors; the systematized quantitative analysis of the norms indicating the criminal responsibility of minors; the quantitative assessment of the categories of criminal penalties applied to minors; identifying general conclusions and recommendations to streamline the system of criminal responsibility of minors and the form of realization of this responsibility, taking into account the necessity to include in the CC of the RM liberal system of criminal responsibility of minors, etc.

The novelty and scientific originality of the study consists in outlining some scientific premises for a substantial modification of the normative framework in force, especially regarding the terminology used in the Criminal Law of the RM regarding the criminal responsibility of minors, as well as the proposal to include in legal normative action the legal regime of the criminal responsibility of minors. In the context, however, the repressive system of sanctions in mixed form for the RM is maintained, although Romania has adopted a liberal regime.

The important scientific problem solved: the elucidation of the significance of the criminal responsibility of minors according to the CC of the RM and Romania, in particular by its realization in the form of criminal punishment, which contributed to highlighting the need to transform the repressive model of punishment of minors, according to the Criminal Code of the RM, into a liberal model which would allow the system of criminal responsibility of minors to be brought into line with European and international standards in this field.

Theoretical significance of the work. The work is part of the monograph research that elucidates one of the forms of achieving criminal responsibility for juveniles and can be proposed to students, master students and PhD students in order to examine the announced opinions and to create prospective research plans.

The applicative value of the study is derived from: the possibility and the reality of its use in the educational-educational process within the legal higher education institutions; the possibility of its application as a guide for certain persons (judges, prosecutors, criminal prosecution officers, lawyers) involved in the implementation of criminal law in general and in particular in the criminal responsibility of minors, the interpretation of the system of criminal penalties applicable to minors in accordance with the Criminal Code of the RM is of special separate interest; the opportunity to formulate certain ideas for the legislator with a view to improving the criminal responsibility of minors by detailing the liberal system of authorizing this category of active crime subjects.

Implementation of scientific results. The scientific results of the study were presented in the content of 6 published scientific articles including through participation at international conferences in particular: Annual international scientific conference of PhD students and young researchers "Contemporary Trends in the Historical and Legal Patrimony of the RM" (Chisinau: UASMD, IISD of the ASM, "Petre Andrei" University of Iasi, Romania, 2012.

CASANDRA Ioana

PEDEPSE PENALE APLICATE MINORILOR

Specialitatea științifică: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 28.05.2018.
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 1,66

Formatul hârtiei 60x80 ¹/₁₆.
Tirajul: 50 ex.
Comanda nr. _____.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2016